

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA BOLALAR BILAN TURLI
SAYOHATLAR O'TKAZISHNING AHAMIYATI
THE IMPORTANCE OF TRAVELING WITH
CHILDREN IN PRESCHOOL EDUCATION
ORGANIZATION**

**Erjanova Saboxon Baxtiyorovna. UrDU pedagogika
fakulteti Maktabgacha ta'lim metodikasi kafedrasini
o'qituvchisi.**

**Yusupov Xamza Kurbonnazarovich
Xalqaro Nordik universiteti "Ta'lim muassasalarini
boshqarish" yonalishi 1- kurs magistranti**

**Erzhanova Sabokhon Bakhtiyorovna. Teacher of the
Department of Preschool Education Methodology of the
Faculty of Pedagogy of UrSU.**

**Yusupov Khamza Kurbannazarovich
International Nordic University "Educational
Institutions Management" 1st year graduate student**

Аннотация: в данной статье рассмотрено значение туризма в дошкольных образовательных организациях, способы организации интересных и запоминающихся поездок, подготовка воспитателя к поездке, организация поездки, подготовка детей к поездке, работа после поездки, а также как и в каком порядке детская одежда к поездке готовится.

Annotatsiya: mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida turizmning ahamiyati, qiziqarli va esda qolarli sayohatlarni tashkillashtirish yo'llari, tarbiyachining sayohatga tayyorlanishi, sayohatlarni boshqarish, bolalarni sayohatga tayyorlash, sayohatdan keyingi ishlar va bolalarning sayohat uchun kiyimlari qanday va qay tartibda tayyorlanishi yoritilgan.

Abstract: this article describes the importance of tourism in preschool educational

organizations, ways to organize interesting and memorable trips, teacher's preparation for a trip, managing trips, preparing children for a trip, work after the trip, and how and in what order children's clothes for the trip are prepared.

Ключевые слова: организация дошкольного питания, туризм, экскурсия, путешествие, виды туризма, ролевые игры, демонстрационные и практические приемы, уголок природы, естествознание.

Kalit soʻz: maktabgacha taʼim tashkiloti, turizm, ekskursiya, sayohat, turizm turlari, rolli oʻyinlar, koʻrgazmali va amaliy metodlar, tabiat burchagi, tabiatshunoslik.

Key word: preschool nutrition organization, tourism, excursion, travel, types of tourism, role-playing games, demonstration and practical methods, nature corner, natural science.

Turizm – bu bolalar uchun jismoniy tarbiya shakllaridan biri boʻlib, u bolalar sogʻligʻini saqlash va mustahkamlash uchun zaruriy komponent sanaladi.

Maktabgacha taʼlim tashkilotlarida turizmni tashkil qilish oson, arzon, shu bilan birga tabiiy va amalga oshirilishi mumkin boʻlgan hamda tarbiyalanuvchilarning jismoniy imkoniyatlari bilan bogʻliq boʻlgan sport turi sanaladi. Turizm inson xarakterining jamoaviylik, tartib-intizom, matonat kabi ajoyib fazilatlarini rivojlantiradi, bolalarda irodani mustahkamlaydi, mardlik, mustaqillik, oʻzaro tushunishni rivojlantiradi. Shuningdek, turizm orqali maktabgacha yoshdagi bolada ekologik madaniyat koʻnikmalari shakllanadi, bu bolalarda tabiiy va ob-havo hodisalari haqidagi bilimlarini kengaytirishga yordam beradi. Bolaning jismoniy tayyorgarligining asosi sifatida muvofiqlashtirish qobiliyatlari va chidamlilik rivojlanadi. Bolalar turizmi togʻlarga, qir-adirlarga sayr qilishni, muzeylarga, turli shahar va tashkilotlarga borishni va oʻyin-kulgilarni oʻz ichiga oladi. Maktabgacha taʼlim tashkilotlarida bogʻga ekskursiyalar va sayrlarni bolalarning yosh xususiyatlari, sogʻligʻi va individual koʻrsatkichlari hisobga olingan holda oʻrta guruhdan boshlash mumkin. Tabiat qoʻyniga chiqish yoki sayr qilishni rejalashtirayotganda (qir-adirlarga, parkga, koʻlga) vaqtni tashkil

qilish haqida o'ylash kerak: ochiq havo, sport o'yinlari va mashqlari, attraksionlar, kam harakatchanlik o'yinlari, topishmoqlar. Har bir sayr bolalar tomonidan kutilmagan vaziyatlar, qiziqarli uchrashuvlar (o'rmon odami, gnom, tipratikan, tulki va boshqalar bilan) esda qolishi kerak. Ota-onalar ertak qahramonlari rollarini o'ynashlari mumkin. MTTlarida bolalar bilan sayohatlarni tashkil etish bo'yicha rolli o'yinlar tashkil etish mumkin.

Maktabgacha ta'limni modernizatsiya qilish davrida maktabgacha ta'lim tashkiloti pedagoglariga ta'lim xizmatlari tarmog'ini, jumladan, kundalik faoliyatlarning boshqa turlarini, dasturdan tashqari, kengaytirish va chuqurlashtirishga ruxsat beriladi. Ushbu yangi turlardan biri MTTda turizm bo'lishi mumkin, bu bolaning jismoniy, intellektual, axloqiy rivojlanishiga hissa qo'shadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida (piyoda, chang'ida, chanada, skuterlarda, velosipedda, ekskursiya avtobuslarida) tabiiy muhitda piyoda sayohatlarni tashkil etish, maktabgacha yoshdagi bolaning tanasiga xos bo'lgan faoliyatni amalga oshirish uchun shart-sharoitlarni yaratish kerak. Sayohat bolalarni tabiat bilan tanishtiruvchi faoliyatlardan biridir. U tabiat bilan tanishtirish metodlarining ko'rgazmali metodiga kiradi. Sayohat vaqtida bola tabiat hodisalarining mavsumiy o'zgarishlarini tabiiy sharoitda kuzatishi, tabiatning insonning hayot va talablariga muvofiq o'zgarayotganini hamda atrofimizdagi jonli va jonsiz tabiatda yuz berayotgan hodisa va jarayonlar to'g'risida bilimlar to'plashga imkon beradi. Sayohat faoliyatlarining afzalligi yana shundaki, unda bolalar o'simlik va hayvonlarni ular yashaydigan muhitda ko'rish, hamda tabiatda mavjud bo'lgan o'zaro aloqalar haqida dastlabki dunyoqarash, tasavvurlarini, olamni materialistik tushunishni shakllantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Tarbiyachining sayohatga tayyorlanishi. Tarbiyachi sayohatni rejalashtirar ekan, sayohat mavzusi hamda maqsadini aniq belgilaydi, sayohat o'rnini, unga boriladigan qulay (bolalarni charchatmaydigan, ular diqqatini asosiy maqsaddan chalg'itmaydigan) yo'lni belgilaydi. Sayohat o'rnini tanlashda bolalarning

jismoniy imkoniyatlarini (piyoda yuriladigan sayohatlar kichkintoylar uchun faqat yaqin masofalargagina uyushtirilishi mumkin), shuningdek mavsumni, yoʻlning xususiyatlarini, ob-havo holatini hisobga olish zarur. Sayohat uyushtiriladigan joy tarbiyachiga qanchalik tanish boʻlmasin, u bir-ikki kun oldin oʻsha joyni koʻrib chiqishi lozim. Boʻlajak sayohat joyida boʻlgan tarbiyachi marshrutni aniqlaydi, kerakli obyektlarni topib, bolalar kuzatishlarni mustaqil olib borishlari hamda dam olishlari mumkin boʻlgan joyni belgilaydi. Sayohatlarni tashkil etishda obyekt tanlash katta ahamiyatga ega.

Sayohatlarni boshqarish. Sayohatni oʻtkazishdan oldin tarbiyachi uni oʻtkazish usullarini atroflicha oʻylab koʻradi va sayohat qiziqarli oʻtishi uchun oldindan sheʼr, topishmoq, maqollarni tanlab ulardan foydalanadi. Tarbiyachi bu jarayonni birinchi marotaba oʻtkazayotgan boʻlsa, dastlab bolalarda hosil boʻlgan qiziqishlarini qondirish hamda kuzatilayotgan narsa haqida birinchi taassurot hosil qilish uchun ularni kamida 1—2 daqiqa tomosha qildirib turadi. Bolalar kuzatishni boshqarish jarayonida tarbiyachi xilma-xil usullardan — bolalarning yoshlariga mos savol va topshiriqlar, narsani ushlab koʻrish, qiyoslash, oʻyin harakatlaridan foydalanadi.

Tabiatshunoslik sayohati. Tabiatshunoslik sayohati kirish suhbatini, kollektiv boʻlib kuzatish, bolalarning individual mustaqil kuzatishlari, tabiatga oid materiallarni toʻplash, bolalarning dam olish vaqtida toʻplagan materiallar bilan oʻynashi va yakuniy qismlarni oʻz ichiga oladi. Bolalarni sayohat oʻtkaziladigan joyga olib kelgandan soʻng tarbiyachi qisqa suhbatda sayohatning maqsadi va vazifalarini eslatadi. Shundan soʻng ular tabiatdagi narsa va hodisalarni kuzatishga oʻtadilar.

Sayohatning asosiy qismi — jamoaviy kuzatishdir. Bunda faoliyatning asosiy qismi hal qilinadi. Tarbiyachi bolalarga narsa va hodisalarning xarakterli xususiyatlarini anglab olishlariga yordam beradi. Bunga turli usullar (savol va topshiriqlar, sheʼrlar, tadqiqotchilik harakatlari, oʻyin usullari)ni qoʻllash orqali erishiladi. Tarbiyachi kuzatishlarni oʻz hikoyasi hamda tushuntirishlari bilan

to'ldiradi. Kuzatishda asosiy e'tibor jism va hodisalarni yaxshilab ko'rishga, ularni qiyoslashga, tabiat hodisalari o'rtasidagi aloqalarni aniqlashga yordam beradigan savol va topshiriqlarga qaratiladi.

Sayohatdan keyingi ish. Sayohatda olingan bilimlar faoliyatlarda, o'yinlarda, tabiat burchagida o'tkaziladigan kuzatishlarda kengaytiriladi va mustahkamlanadi. Sayohat yakunida to'plangan materiallarni tabiat burchagiga joylashtirish (masalan, o'simliklarni vazalarga, gul tuvaklarga solish, jonivorlarni akvarium, terrarium, sadaklarga joylashtirish), o'simlik va hayvonlarni kuzatuv ostiga olish zarur. Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tashkil etiladigan turizm bolalarning tabiatga nisbatan ehtiyotkorlik, tejamkorlik bilan ish ko'rish va zarur bo'lganda, unga amaliy yordam ko'rsatishga tayyor turib, boshqalarni ham shunga undaydigan darajada bilim, malaka va ko'nikmalarga ega bo'lishi bilan xarakterlanadi. Buning uchun tarbiyachi yuksak darajadagi umumiy ekologik madaniyat va kasb-mahoratni egallagan bo'lishi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni o'zlashtirgan, tabiat va atrof-muhitni muhofaza qilishga salbiy ta'sir etmaydigan bolalarni tarbiyalashi zarur. Tabiat bolalarning tevarak-atrofga kuzatuvchanligini oshiradi, voqea-hodisalarining sodir bo'lish sabablarini aniqlashga qiziqishlarini kuchaytiradi. Natijada bolalarning idroki, tasavvuri, qobiliyati, topqirligi, mustaqilligi rivoj topadi. Ayniqsa, bolalarga borliqdagi narsa- hodisalarning yaxlit ko'rinishida qismlardan, qism ko'rinishida esa yaxlitlikdan tarkib topishini idrok etishlariga, olam bir butunligini anglab yetishlariga, hayot go'zalliklaridan ma'naviy zavq olishlariga va shu go'zallikni qadrlashlariga o'rgatishda muhim o'rin tutadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirzayev Murotjon Ahmadjonovich, Aliyeva Mahbuba To'ychiyevna. "Turizm asoslari". T., "O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti" 2011yil.
2. Sharipova D., Toirova M., Muxamedova S. "Agar bolam sog'lom bo'lsin

desangiz” Toshkent “Ilm Ziyo” -2006 yil

3. To‘xtaev A., Xamidov A. «Ekologiya asoslari va tabiatni muhofaza qilish». T., «O‘qituvchi» 1994yil.
4. Usmonxo‘jaev T., Toirova M., Sagdiev X., SHaripov T.. “Kichkintoylarga 200 ta harakatli o‘yinlar”. Toshkent-2003 yil
5. Usmonxo‘jaev T.S., Toirova M.T. “Bolalar bog‘chasida sayrlarni o‘tkazish”. T.: Cho‘lpon. 2008yil